

v Maďarsku. Poslední část popisuje vývoj po roce 1956 (volby do Sejmu, postupné opouštění liberalizace a sblížování Gomušky s konzervativní frakcí), ohlas událostí u polské emigrace a reakci Západu. Tuto kapitolu uzavírá stručné vylíčení důležitých momentů polské historie po roce 1956 (březen 1968, prosinec 1970, červen 1976, srpen 1980) a jejich vztahu k událostem roku 1956. Autorka dochází k závěru, že rok 1956 je v polské historii důležitý především jako definitivní rozchod se stalinismem. I když rok 1956 po sobě nezanechal žádné trvalé organizační struktury, autorka ho charakterizuje jako rozhodný přelom polských poválečných dějin. Kromě reformních změn, které symbolizoval „polský říjen“, byly významné i červené události v Poznani, které velká část účastníků i svědků vnímala jako první poválečné národní povstání.

Knih se neomezuje pouze na líčení historických událostí, založené především na sekundární literatuře, ale také se snaží čtenáři co nejvíce přiblížit atmosféru doby, a to jak textem, tak i obrazovým doprovodem, který je velmi (možná až příliš) obsáhlý. Autorka často uvádí citace ze vzpomínek pamětníků (na mnoha místech cituje např. Marii Dąbrowskou), jsou zde otištěny části novinových článků, přepisy rádiových vysílání, básně, fotografie, grafy s hospodářskými výsledky, dobové plakáty i mapa průběhu demonstrací v Poznani v červnu 1956. Zmiňuje také některé nepravdivé informace, které mezi lidmi kolovaly, což napomáhá dokreslení atmosféry doby.

Autorka však ve své práci mohla věnovat více pozornosti i dalším zemím sovětského bloku (s výjimkou Maďarska). V kapitole zabývající se zahraničními ohlasy na polské události v říjnu 1956 by se vedle reakcí Západu daly jistě i popsat reakce dalších zemí východního bloku. Navíc v případě Maďarska se autorka zaměřuje spíše na vztah Poláků k maďarským událostem a ne naopak. Zdá se tedy, že v některých částech textu je autorka podstatně omezena výběrem sekundární literatury. Monografie Pauliny Codogni tak sice nepřináší nový pohled na polskou poválečnou historii roku 1956 a samotný text vychází z již vydaných titulů, kterých k tématu vyšlo mnoho. Nicméně podařilo se jí alespoň zajímavým a čtivým způsobem z dostupné literatury sestavit obraz polských dějin od konce druhé světové války do konce padesátých let.

Michaela Kůželová

Đorgović, Momčilo. *East of West & West of East: Reports from the Storm of Serbian Politics*. Beograd: Pharos, 2007. 183 s.

Prakticky žádná z evropských zemí si v posledních deseti letech neprožila takové vnitřní turbulence a obraty jako Srbsko. V této době se stal Bělehrad hlavním městem tří různých států, došlo ke změně režimu a všeobecné liberalizaci, avšak země byla i bombardována, rozbita zvenčí a došlo v ní k atentátu na ministerské-

ho předsedu. Ke všem těmto událostem, ale i k mnoha dalším se ve své knize obrací i novinář Momčilo Đorgović.

V roce 1994 tento žurnalista společně s dalšími kolegy opustil redakci novin *Borba*, která byla převzata státními orgány, spoluzaložil týdeník *Nedeljni Telegraf* a posléze i deník *Dnevni Telegraf*. Tyto tiskoviny se staly prvními soukromými periodiky v zemi po více než padesáti letech. Staly se hlavním opozičním hlasem vůči režimu Slobodana Miloševiče a kritickými tiskovinami zůstaly i po jeho pádu. Dnes jsou nejprodávanějšími novinami v Srbsku a vycházejí i v zemích EU, ve Spojených státech a v Kanadě. Đorgović je také autorem knihy rozhovorů s věčným disidentem Milovanem Đilasem.

Od roku 1996 psal Momčilo Đorgović jako šéfredaktor úvodníky týdeníku *Nedeljni Telegraf*. A právě výběr těchto úvodníků z let 1997 až 2007 tvoří obsah knihy *East of West & West of East*. Ve své podstatě se jedná o kratší texty, velmi často ostré kritické, cynické ale i sebereflektivní se zaměřením na vnitropolitický vývoj v Srbsku. Kniha je rozdělena do osmi částí, z nichž každá shrnuje chronologicky seřazené úvodníky věnující se společnému tématu. První kapitolou je část nazvaná *Bažina*. Autor v ní komentuje aféry roku 1997 – korupci státních úředníků, rozmařilost Miloševičovy rodiny a kliky tváří v tvář chudobě většiny obyvatel, neschopnost opozice se sjednotit a z toho plynoucí prospěchy pro radikály a socialisty. Následuje kapitola *Kosovo*, v níž se autor věnuje krizi v této provincii z let 1998–1999. Svůj protirežimní tón zde však dává najevo spíše nesouhlasem se způsoby, jimiž se vláda snaží zachránit srbské Kosovo. Samotnou otázku, jestli je Kosovo součástí Srbska či ne, autor považuje za zbytečnou a poprvé (ale ne naposled) se zde dá vysledovat jeho inklinace k radikální opozici ztvárněné později Vojislavem Koštunicou. Zajímavé je na této pasáži také to, že autor do knihy nezařadil úvodníky z týdnů bombardování.

Třetí kapitola knihy se nazývá *Před pádem* a popisuje události posledního roku Miloševičovy vlády, respektive praktické bezvládní chřadnoucího režimu. Zaznívají v ní výzvy ke sjednocení opozice a mobilizaci sil před podzimními volbami v roce 2000. Jejich výsledkem je potom inspirována i následující kapitola *Podzimní naděje*, která se věnuje pouze posledním třem měsícům roku 2000 – opozičnímu vítězství a okamžitým problémům, které toto vítězství přineslo jak na federální, tak na republikové úrovni. Nejintenzivněji zde lze vycítit autorovo zklamání ze sporů mezi Koštunicou a Đinđićem ohledně obsazení ministerstva vnitra. Autor zde apeluje na víru v demokratické a právní směřování země, kde nebude podstatná stranická kontrola silových složek. Další dvě kapitoly, *Skvělý nový svět* a *Účtování Koštunica vs Đinđić* jsou vedeny v obdobném duchu a je v nich opět poukazováno na spory mezi dvěma hlavními představiteli opozice (kupříkladu v otázce vydání Slobodana Miloševiče do Haagu). Ovšem zde se autor dostává nevědomky zpátky na začátek své knihy. V něm totiž apeloval na jednotnost opozice. To, po čem tolik toužil se nakonec stalo realitou, ovšem sjednocená opozice čítala devatenáct politických subjektů napříč politickým spektrem, jež měly společný jedině odpor vůči

Miloševićovu režimu. Rozpad této nesourodé koalice byl po získání moci jen otázkou času a další autorovy nářky nad nejednotou se proto jeví jako idealismus či přehlížení politické reality. Ve skutečnosti je spíše úspěchem, že se tak široká koalice nakonec rozpadla jen na dva relevantní tábory – demokraty s Đinđićovým odkazem a Koštunicovy „umírněné“ nacionalisty.

Předposlední kapitola nese název *Mafie* a zahrnuje úvodníky z let 2002 až 2004. Věnuje se snaze předsedy vlády Zorana Đinđiće o ochromení organizovaného zločinu, který si za Miloševićovy vlády a hospodářského embarga vydobyl nezvykle silné pozice a došlo k jeho provázání se státní správou. Tato kapitola však končí očekávaným výsledkem, úvodníkem vztahujícím se k atentátu na premiéra Đinđiće provedeným zabijákem mafie. Závěrečnou částí je potom kapitola *Iluze jako obvykle*, která s trpkým cynismem komentuje rok 2007, rok přeshlapování mezi Ruskem a euroatlantickými strukturami, rok pocitů o blížící se ztrátě Kosova, rok dvacátého výročí Miloševićova slavného výroku o tom, že „Srby nikdo ve vlastní zemi bít nesmí“.

Tento cynický závěr pak možná vystihuje desetiletí srbské politiky lépe než všechny komentáře dohromady. Dozvídáme se z něj totiž sdělení, které měl pravděpodobně autor ve skrytém plánu. Sdělení, že Srbsko a Srbové jsou na východ od západu a na západ od východu. Že jsou jaksi bezděčně někde uprostřed, a to nejen geograficky, ale i časově. Před dvaceti lety opět uvěřili lákadlu zvanému Veliké Srbsko a slibu, že nebudou biti. Výsledkem je země obchodně i morálně poničená embargem, bombardováním či akceptací organizovaného zločinu. A ani samotný autor není výjimkou. Sice neskrývá svoje umírněné nacionalistické smýšlení, ale současně také vyzývá západní směřování země. Kosovo je pro něj srbské, ale k přetisku pravděpodobně protizápadních komentářů z týdnů bombardování se neodhodlal. A právě tato informace je z celé knihy nejzásadnější. Nejedná se totiž o vědeckou publikaci, ale o soubor sloupků, „Slov šéfredaktora“, novinářského žargonu. Proto si čtenář neodnese žádné hlubší povědomí o srbské politice posledních deseti let. Zato si odnese neocenitelnou, byť literárně zprostředkovanou zkušenost se srbskou duší, národním myšlením, stereotypy a zažitými pravdami. A s touto zkušeností je pak další hlubší vědecké bádání usnadněno.

Radek Oravec

Ganev, Gino. – Bakalov, Georgi. – Todev, Ilija, eds. ***Dăržava a cърkva – cърkva a dăržava v bălgarskata istorija***. Sofija: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ochridski“, 2006. 466 s.

V českém prostředí nepříliš známou současnou bulharskou historiografií reprezentuje sborník *Dăržava a cърkva – cърkva a dăržava v bălgarskata istorija*, vydaný